

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 18–19 травня 2017 року)

Частина 1

Суми
Сумський державний університет
2017

Отже, незважаючи на всі негативні моменти, в Україні сьогодні відбувається активне формування громадянського суспільства. І для цього є можливості, прагнення та перспективи до побудови демократичної держави з сильним громадянським суспільством.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. - К., 1998. - Т. 1: А–Г. - 672 с.
2. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. - К., 2007. - 992 с.
3. Оксфордская иллюстрированная энциклопедия: в 9 т. / пер. с англ. - М., 2000. - Т. 7: Народы и культура. - 416 с.
4. Колодій А. Громадянське суспільство: ознаки, структурні елементи, співвідношення із державою /А. Колодій // Право України. – 2014. – №4. – С. 9-16.
5. Громадська думка: підсумки 2014 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.dif.org.ua/ua/publications/press-relizy/gromadska-roku.htm>.
6. Оцінка громадянами ситуації в Україні та стану проведення реформ, ставлення до політиків та суспільних інститутів, електоральні рейтинги [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.uceps.org/upload/1427287523_file.pdf.
7. Розвиток громадянського суспільства в Україні: аналітична доповідь. - К. : НІСД, 2015. - 60 с.

СУТНІСТЬ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА: ПОСТНЕКЛАСИЧНИЙ ПІДХІД

Теліженко Л. В.

*д. філос. н., доцент кафедри КППІДП ННІ права
Сумського державного університету*

Досить часто висловлюється думка про те, що однією із причин сучасної антропологічної кризи стала криза інтелігенції як «специфічної соціальної групи», яка в будь-якому цивілізованому суспільстві є джерелом генерування нових смислів (О.С. Ахієзер). Тому і вихід з кризової ситуації знаходиться «в руках» тієї ж інтелігенції. Проте, як показує дійсність, покладати сподівання на вирішення кризової ситуації інтелігенцією, яка розумілася як «суспільна верства людей, що професійно займається розумовою працею і зазвичай має відповідну, як правило, вищу освіту», може виявитися не лише безнадійною справою, але і небезпечною [1, с. 210]. Перебираючи на себе функції розумової еліти та влади в суспільстві, але не маючи при цьому, окрім європейської освіти

і звичного статусу верхівки суспільства, ні високої духовності, ні безумовної моральності, ні розуміння адекватного шляху розвитку всього людства, така інтелігенція здатна навіть загострити ситуацію, від чого свого часу і намагалися застерегти російську інтелігенцію автори «Віх».

Справа в тому, що роль інтелігенції не може бути осмисленою без розуміння її сутності та особливого «нестатусного» місця в суспільстві. Адже інтелігенцію утворюють вихідці з різних соціальних верств і груп, представляючи не ті чи інші соціальні групи маркузівських одномірних людей, і навіть не всю їх сукупність, а, швидше, те загальнолюдське, яке властиве абсолютно кожному, незалежно від його професії, національності чи будь-яких інших соціальних ознак. З огляду на це інтелігенція виявляється найбільш близькою до вираження сутності людського в людині. Іншими словами, сьогодні роль інтелігенції має осмислюватися лише в контексті вирішення проблеми розуміння самої сутності інтелігенції, прямо пов'язаної з проблемою розуміння сутності людини взагалі. Саме остання, плюрально розглядувана традиційною науковою та філософською думкою як «соціальна», «політична», «релігійна» і т. д., стала основою для різноманітного, але переважно не адекватного уявлення про інтелігенцію як «іпостась суспільства», якій у ньому відводилася одномірна, а тому не відповідаюча її сутності роль.

Обидві проблеми сьогодні отримують своє розв'язання на постнекласичному ґрунті. Осмислюючи сутність людини під кутом зору онтико-онтологічної дуальності, стає зрозуміло, що людина одночасно існує в двох своїх іпостасях, які не відокремлюються одна від одної, і які тільки разом сутність людини і представляють. Як індивід – суспільство, природу, Універсум, але як включена в цілісність буття його частина – спільну онтологічну основу, в якій усе виявляється єдиним з усім. Нове розуміння сутності людини змушує по-новому подивитися і на її діяльність. Причинно діючи в усіх середовищах свого онтичного перебування, людина мета-причинно впливає на субстанційну основу самих цих середовищ як на спільну умову будь-якої онтики, на все буття, відчуваючи при цьому на собі його зворотний кондиціональний вплив. Тому, орієнтуючись на вузькі корисні інтереси, будь-то окремої особистості чи навіть певної групи людей, вона здатна викликати глобальні руйнування, екологічні катастрофи, власно, ставити під загрозу саму основу буття людства.

Таке розуміння дуальної онтико-онтологічної сутності людини відкриває новий погляд на розуміння інтелігенції та її ролі як джерела людяності, як передової частини суспільства, яка покликана не тільки глибоко усвідомлювати і відчувати, внутрішньо переживати цей глобальний зв'язок себе з усім, але і діяти в будь-яких соціальних та історичних ситуаціях без руйнування гармонії вседності людини, суспільства, природи,

направляючи зусилля всього людства на її збереження. Тобто роль інтелігенції в сповненому протиріччю сучасному світі, в якому все стрімко змінюється, як і сама людина, полягає, насамперед, у тому, щоб, володіючи такою іпостассю розуму як мудрість, нести мудрість Цілого в світ, оскільки мудрість сьогодні вже не може залишатися ізольованою, усамітненою, пустельною, а окрилена духом, у особі сучасного інтелігента має повертатися до суспільного життя. При цьому інтелігенція має бути активною, здатною до творчих дій і зрушень силою суспільства, беручи на себе відповідальність за прийняті рішення та дії. Врешті-решт саме така інтелігенція має сприяти спрямуванню зусиль всього людства як на його збереження, так і на подальше еволюціонування через соціокультурний простір до онтологічно вищого рівня, поступово змінюючого все суспільство.

З даної точки зору висока освіченість та вміння раціонально мислити для інтелігенції виявляються далеко не достатніми ознаками. Адже ні мислення, ні розум людини ще не є їм самим або єдиним джерелом знання про весь світ. Перебуваючи в світі, треба вміти зсередини, у власній онтологічній основі бачити істину буття. Але бачити не стільки за допомогою розділяючого все на частини розуму, скільки за допомогою *інтегрального переживання*, в якому почуття, насамперед почуття любові, виявляється визначальним, першочерговим, об'єднуючим як внутрішній світ самості, так і людину з усім навколишнім світом. Інакше дійсно виникають «інертність думки та консервативність почуття», які М. Бердяєв назвав проявом «інтелігенщини», але не інтелігенції в «загальноісторичному значенні» [2].

У той же час, оскільки тотальна сутність людини передбачає особливий спосіб цілісного сприйняття світу, який є можливим за умови найвищого розвитку особистості, а, отже, здатен виявлятися далеко не кожним, то одним з основних завдань інтелігенції стає необхідність розвивати *цілісний світогляд* та нести нові змісти для мас. Адже загальновідомо, що розум останніх набагато нижче того рівня, якого може досягати дуже обмежена кількість людей з певним набором якостей. Тому, мабуть, можна вважати закономірністю, що онтико-онтологічна сутність інтелігенції виявляє себе в прагненні до філософського обґрунтування цілісності і повноти буття людини, у тенденції до повнокровного розвитку гуманітарної сфери знання, у розумінні необхідності створювати істинну науку без демаркаційної лінії догматів матеріалізму або ідеалізму. З цієї причини інтелігенцію в її тоталогічному розумінні, як правило, представляють не інтелектуали-всезнайки, а люди найвищого інтелекту та порядності, вчені і філософи, такі як В. І. Вернадський, Д. І. Сахаров, Д. С. Лихачов, С. С. Аверинцев та ін. При цьому немаловажними виявляються й такі особистісні якості інтелігенції, як сила духу,

цілеспрямованість, моральність, внутрішня воля, визнання загальних абсолютних цінностей, оскільки для того, щоб бачити й розуміти істину буття, потрібно самому бути істинним, внутрішньо цілісним, перебувати в сизигії двох своїх природ, онтичної і онтологічної. Умовою для формування цілісності і водночас проявом ступеня внутрішньої узгодженості двох природ у людині і є ці якості, які визначають всю практику її буття, і як самості, і як Всесвіту в ній.

З цього витікають особливості і діяльної сторони інтелігенції, для якої перебування на лінії сизигії онтичного і онтологічного, постійне увідповіднення себе з усім є її сутнісною ознакою. Входячи до складу будь-якої тотальності, родини, підприємства, суспільства тощо, та займаючись виконанням конкретних функцій, інтелігенція своєю парсичною стороною завжди виходить за межі субстанційних основ цих тотальностей, привносячи в них зміст більш високих онтологічних рівнів буття, в єдності з якими вона перебуває. Внаслідок цього інтелігенція, безпосередньо реалізуючи свою онтико-онтологічну сутність, для всіх груп і об'єднань у суспільстві, по суті, для кожної людини, соціальна природа якої передбачає входження в них, формує нову, ієрархічно більш високу субстанційну основу, в якій всі соціальні тотальності, представлені своєю кращою частиною, здобувають нову єдність. Характерно, що реалізація своєї субстанційної основи в плюральній серії зовнішніх дій для неї завжди виявляється своєрідною внутрішньою вимогою, онтологічною точкою відліку для дій онтичних, готових стати причиною для самопожертви в ім'я повноти здійснення всім людством іншої, вищої природи. Але при цьому закономірністю стає також і те, що в силу не відповідності між собою субстанційних основ суспільства і основ інтелігенції, більш високих по відношенню до перших, їх дії і прагнення часто не адекватно сприймаються оточуючими людьми, наштовхуються на стіну нерозуміння повсякденної свідомості, відображаючись потім у вигляді трагічних сторінок у долях інтелігенції.

Слід особливо підкреслити, що тоталогічне уявлення про сутність інтелігенції та її практичне виявлення не відірване від дійсності, зокрема, від явища, яке в історію філософії ввійшло як «російська інтелігенція». Власно, тоталогічне уявлення про інтелігенцію вже було характерним М. О. Бердяєву, С. Л. Франку, С. М. Булгакову. Так, наприклад, М. О. Бердяєв, намагаючись осмислити помилки «гурткової інтелігенції», відсутність філософського розуміння істини та корисливе відношення до неї як знаряддя суспільного перевороту, назвав таку інтелігенцію «нещастям», тому що істини немає без «цілісного відношення до світу і життя», як і там, де живе Ціле розсікається на частини [2]. Адже як частина не дорівнює Єдиному, так і любов до народу або любов до людства не може замінити любов і прагнення до Цілого, в якому разом з іншим перебуває і той же

народ та все людство. При цьому Ціле, в якому, як в Істині перебуває абсолютно все, М. Бердяєв, як і інші російські інтелігенти, називав Богом. А «доморослий світогляд» інтелігенції, який заперечував таку вселенську Істину й універсалізм, ставлячи благо народу вище за благо всього людства, вважав помилковим і фатальним.

Може здатися дивним, що сучасне тоталогічне розуміння сутності людини, і на цій основі сутності інтелігенції, зближається з російською релігійною філософією, яку переважно і представляла російська інтелігенція, не заперечуюча релігійну ідею Бога. Проте слід зазначити, що осмислення цілісності як сутності об'єкта є однієї з основних проблем всієї постнекласичної раціональності, яка переглядає відношення до ірраціонального, в тому числі й до ідеї Бога як Цілого. Те, що внутрішньо відчувалося і переживалося російськими інтелігентами і що з цієї причини ставало предметом «безумовної віри» (Вл. Соловйов), для сучасної науки і філософії стає полем для нових знань, яке виникло з науковими відкриттями кінця ХХ століття.

Метафізика тотальности, обґрунтовуючи єдину цілісну сутність людини, представлену в ній двома взаємодіючими природами, онтичною і онтологічною, досить часто розглядуваних у філософії як матеріальне і духовне, а також розвиваючи уявлення про сизигійне буття як над-буття, саме і є тим сучасним раціональним підходом, який по-новому відкриває людину, єдину для науки, філософії і релігії. Але цією єдиною людиною, без перебільшення та ідеалізації підходу, мабуть, і є істинна інтелігенція в своїй «людинοмирній та людинοмірній» (В. Кізіма) сутності, життя якої завжди виявлялося містичним і трагічним одночасно. Містичним - у розумінні онтологічної єдності часу та вмінні свідомо творити й діяти поза часом, трагічним - у своїй самотній онтичній ситуації, подібній юнгівській сучасній людині, яка стоїть на самому краю світу.

Перебувати в гармонійній єдності себе онтичної і онтологічної з постнекласичних позицій для людини означає не що інше, як бути істинною людиною. Але сьогодні це стає вимогою не лише до інтелігенції, а і до всього суспільства, яке продовжує перебувати на шляхах нарощування глобальної кризи сучасності. Та, як показує дійсність, справжні інтелігенти як гармонійні, цілісні особистості так само рідкі, як і раніше, а втрата смислів, самоідентифікації людини є чи не самою стабільною ознакою сучасної людини і всього суспільства. Адже члени такого суспільства в переважній більшості прагнуть мати винятково зовнішні атрибути інтелігентності, якими для них стають нерухомість, гроші, машини, влада тощо. Але такі зовнішні ознаки людини як її сутності, з якими, насамперед, вона сама себе хоче ідентифікувати, проникаючи в усі сфери людського життя як його норма та такий специфічний вияв як гламурність, стають вже очевидною ознакою порушення цілісності людини та суспільства.

Звісно, що найбільша складність тут полягає в тому, щоб пізнати самого себе, виявити в духовних ландшафтах самості присутність всього буття, навчитися внутрішньо бачити й переживати його повноту, вміти переводити неявне в явне, що діяльно передбачає увідповіднення онтичної практики самого себе з онтологічною практикою самого буття. Як показує постнекласичне осмислення цілісності людини, шлях до цього проходить через об'єднуючу онтологічну складову людини, яка вимагає орієнтування не тільки на звичайну логіку й виявлення причинних зв'язків, але й на переживання буття в собі, істинним критерієм якого може бути тільки Любов.

Таким чином, інтелігенція є не ізгоєм соціальної структури суспільства, не маргинальним анклавом у тілі даної структури, а виконує прямо протилежну функцію - є її породжуючою основою, субстанцією.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Философский энциклопедический словарь / Гл. ред. Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов. – М.: Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с.
2. Бердяев Н.А. Философская истина и интеллигентская правда // Вехи; Интеллигенция в России: Сб. ст. 1909-1910. – М.: Мол. гвардия, 1991. – С. 24 – 42.

ЗАБОРОНА ДИСКРИМІНАЦІЇ У СВІТЛІ ПРАКТИКИ ЄСПЛ

Рассохіна А.

Студентка III курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Славо А. С.

асистент кафедри міжнародного, європейського та екологічного права ННІ права

Сумського державного університету

Європейське прецедентне право сьогодні – це дзеркало, в якому відбивається сучасна європейська правова думка і постає перед нами усе правове життя країн-учасниць Ради Європи.

Право захисту від дискримінації покликане забезпечити кожному рівні та чесні умови доступу до можливостей, які пропонує суспільство. Провідну роль у механізмі ефективної протидії дискримінації стосовно основоположних прав і свобод відіграє ст. 14 Конвенції «Заборона дискримінації» та практика ЄСПЛ, які не закріплюють буквально принцип рівності прав людини, а забезпечує рівність саме через заборону дискримінації [1].